

גאוגרפיה

חברת עבודה

ביתה ו'

שלום! יוצאים לדרך?

תוכן העניינים

2

מבוא

3

פרק 1: ישראל במפת העולם והמזרח התיכון: גבולות, אזור ו«תבחין»

9

פרק 2: אזורי הארץ הראשיים: הגליל, העמקים, מישור החוף, השפלה, הרי יהודה ושומרון, בקעת הירדן והנגב

15

פרק 3: האקלים באזורי הארץ: גשם, טמפרטורה וההבדל בין צפון לדרום

20

פרק 4: המים באזורי ישראל: מקורות, חלוקה ומשק המים

26

פרק 5: אוכלוסייה, יישובים וענפי כלכלה באזורי הארץ

32

פרק 6: האזור שלי: מאפיינים פיזיים, אנושיים, כלכליים וסביבתיים

37

פרק 7: ירושלים בירת ישראל: מיקום, נוף, אוכלוסייה ומרכז לאומי ורוחני

42

חזרה – מה למדנו?

מבוא

שלום לתלמידות ולתלמידי כיתה ו'!

השנה נצא למסע ברחבי הארץ: נביר את מקומה של ישראל במפת העולם, נעבור בין אזוריה – מהגליל ועד הנגב – ונלמד על האקלים, על המים, על התושבים ועל הפרנסה בכל אזור. נחקור גם את האזור שבו אתם גרים, ונסיים בירושלים, בירת ישראל.

בכל פרק תמצאו הסבר קצר, דוגמאות, דף סיכום ותרגול רב. קראו, כתבו, שרטטו והשוו – ומפת הארץ תתחיל לדבר אליכם. בהצלחה!

ישראל במפת העולם והמזרח התיכון: גבולות, אזור ו«תבחין»

פרק 1

איפה נמצאת ישראל?

1. ביבשת אסיה, באזור המזרח התיכון.
2. על החוף המזרחי של הים התיכון; בדרום – מפרץ אילת (ים סוף).
3. קרוב למפגש של אסיה, אפריקה ואירופה.

השכנות

מדינה או ים	כיוון
לבנון	צפון
סוריה	צפון-מזרח
ירדן	מזרח
מצרים	דרום-מערב
הים התיכון	מערב

סוגי גבולות

סוג	מה זה?	דוגמה
גבול טבעי	עובר לאורך תופעה בנוף	קו החוף, נהר
גבול פוליטי	קו שמדינות קבעו בהסכם	קו ישר במדבר
גבול בין אזורים	מפריד בין שני אזורים בתוך המדינה	בין השפלה להר

אזור, תבחין וקנה מידה

אזור הוא שטח עם מאפיין משותף, ותבחין הוא המאפיין שלפיו מחלקים לאזורים. קנה מידה 1:100,000 פירושו: 1 ס"מ במפה = 100,000 ס"מ = 1 ק"מ במציאות.

זכרו!

כדי לתאר מיקום משתמשים בכיווני הרוח (צפון, דרום, מזרח, מערב) ובנקודות ציון מוכרות: «ישראל נמצאת מזרחית לים התיכון וצפונית לים סוף».

דוגמה פתורה: במפה בקנה מידה 1:50,000 המרחק בין שני כפרים הוא 4 ס"מ. המרחק במציאות: ____.

1. 1 ס"מ במפה = 50,000 ס"מ = 500 מטר.

2. 500×4 מטר = 2,000 מטר.

התשובה: 2 ק"מ

1 השלימו את כיווני הרוח.

מערב	ראש	צפון-מזרח	דרום-מערב
א. השמש זורחת במזרח ושוקעת ב _____. ב. במפה, הצפון נמצא בדרך כלל ב _____ הדף. ג. הכיוון שבין צפון למזרח נקרא _____. ד. הכיוון שבין דרום למערב נקרא _____.			

2 התאימו בין המושג להסבר.

טור א

1. גבול טבעי

2. גבול פוליטי

3. אזור

4. תבחין

5. קנה מידה

טור ב

המאפיין שלפיו מחלקים לאזורים

שטח עם מאפיין משותף

היחס בין המרחק במפה למרחק במציאות

קו שנקבע בין מדינות

גבול לאורך נהר, ים או הרים

3 נכון או לא נכון? תקנו את הלא נכונים.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. ירדן גובלת בישראל במזרח.	☐	☐	
ב. הים התיכון נמצא ממזרח לישראל.	☐	☐	
ג. גבול פוליטי תמיד עובר לאורך נהר.	☐	☐	
ד. את אותו שטח אפשר לחלק לאזורים בכמה דרכים שונות.	☐	☐	

4 מיינו את המקומות: יבשת, מדינה או ים.

אסיה | אירופה | הים התיכון | לבנון | ירדן | ים סוף | מצרים | אפריקה

יבשת	מדינה	ים

5 בחרו.

- א. איזו מדינה גובלת בישראל בצפון-מזרח?
 ○ ירדן ○ סוריה ○ מצרים
- ב. ישראל שוכנת על החוף ה- של הים התיכון.
 ○ המערבי ○ הצפוני ○ המזרחי
- ג. בקנה מידה 1:100,000, ס"מ אחד במפה הוא:
 ○ 100 מטר ○ 1 קילומטר ○ 10 קילומטרים

6 בעיר דמיונית שרטטו מפה בקנה מידה 1:20,000 (1 ס"מ = 200 מטר). השלימו.

מסלול	מרחק במפה	מרחק במציאות
מהבית לגן	1 ס"מ	
מהבית לבית הספר	3 ס"מ	
מבית הספר לספרייה		1,000 מטר
מהבית לבריכה		2 ק"מ

7 תארו את המיקום בעזרת כיווני הרוח.

- א. לבנון נמצאת _____ לישראל.
- ב. מצרים נמצאת _____ לישראל.
- ג. הים התיכון נמצא _____ לישראל.
- ד. ירדן נמצאת _____ לישראל.

שלוש מפות לאותה ארץ

בביתה של נועם קיבלו שלוש קבוצות את אותה מפה ריקה של הארץ. כל קבוצה התבקשה לחלק אותה לאזורים.

הקבוצה הראשונה צבעה בירוק את האזורים שיורד בהם הרבה גשם ובצהוב את האזורים היבשים. הקבוצה השנייה סימנה אזורי הר, אזורי מישור ואזור של בקע. הקבוצה השלישית סימנה אזורים שיש בהם הרבה ערים ואזורים שיש בהם מעט יישובים. כשתלו את המפות זו ליד זו, התלמידים הופתעו: הקווים בכל מפה עברו במקומות אחרים. המורה הסבירה: «כל קבוצה בחרה תבחין אחר, ולכן קיבלה חלוקה אחרת».

8 השלימו לפי הקטע «שלוש מפות לאותה ארץ»: מה היה התבחין של כל קבוצה?

קבוצה	התבחין	האזורים שסימנה
ראשונה		גשומים ויבשים
שנייה	צורת הנוף	
שלישית		

9 לפי הקטע, מדוע הקווים בשלוש המפות עברו במקומות שונים?

[illegible]

אזורי הארץ הראשיים: הגליל, העמקים, מישור החוף, השפלה, הרי יהודה ושומרון, בקעת הירדן והנגב

פרק 2

שלוש רצועות הנוף

ממערב למזרח: מישור החוף ← (השפלה) ← ההר ←
הבקע. התבחין כאן הוא צורת הנוף.

האזורים ומאפייניהם

אזור	צורת הנוף	דוגמה למקום
הגליל	הרים ועמקים קטנים	הר מירון
העמקים	שטח שטוח ונמוך, אדמה פורייה	עמק יזרעאל
מישור החוף	מישור לאורך הים	תל אביב
השפלה	גבעות נמוכות	בית שמש
הרי יהודה ושומרון	רכס הרים במרכז	ירושלים
בקעת הירדן	בקע נמוך וחם	יריחו
הנגב	מדבר: רמות, מכתשים וערבות	מכתש רמון

שיאים שכדאי לזכור

- ים המלח – המקום הנמוך ביותר על פני היבשה (כ-430 מ' מתחת לפני הים).
- הנגב – יותר ממחצית שטח המדינה.
- רמת הגולן – רמה של סלעי בזלת געשיים.

זכרו!

כדי לזכור את סדר הרצועות, דמיינו טיול מתל אביב לים המלח: מישור ← גבעות ← הרים ← ירידה חדה אל הבקע.

דוגמה פתורה: נוסעים מאשדוד מזרחה לירושלים. האזורים לפי הסדר: ____.

1. אשדוד שוכנת על חוף הים: מישור החוף.

2. ממזרח לה גבעות נמוכות: השפלה.

3. ירושלים יושבת בהרי יהודה.

התשובה: מישור החוף, השפלה, הרי יהודה

1 השלימו.

גליל | בקעת הירדן | נגב | כנרת

א. הר מירון הוא ההר הגבוה ב_____.

ב. העיר העתיקה יריחו שוכנת באזור_____.

ג. מכתש רמון נמצא ב_____.

ד. רמת הגולן נמצאת ממזרח ל_____.

2 התאימו בין המקום לאזור שבו הוא נמצא.

טור א

1. עמק החולה

2. בית שמש

3. חברון

4. נתניה

5. הערבה

6. באר שבע

טור ב

הבקע ☐

הרי יהודה ☐

הנגב ☐

השפלה ☐

מישור החוף ☐

העמקים ☐

3 נכון או לא נכון? תקנו את הלא נכונים.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. כשנוסעים ממערב למזרח, הבקע הוא הרצועה האחרונה.	☐	☐	
ב. ים המלח נמצא כ-430 מטר מעל פני הים.	☐	☐	
ג. במישור החוף יש גבעות כורכר וחולות.	☐	☐	
ד. הגליל הוא האזור המדברי של הארץ.	☐	☐	

4 מיינו את המאפיינים לפי האזור.

יישובים מעטים | מעיינות ונחלים | מעט גשם | הר מירון | הרים ירוקים | מכתשים

הנגב	הגליל

5 בחרו.

- א. איזה מהאזורים הבאים הוא חלק מהשבר הסורי-אפריקני?
 ○ השפלה ○ הערבה ○ הכרמל
- ב. לפי איזה תבחין חולקה הארץ לרצועות מישור, הר ובקע?
 ○ כמות הגשם ○ צורת הנוף ○ מספר התושבים
- ג. איזה אזור תופס יותר ממחצית שטח המדינה?
 ○ הנגב ○ הגליל ○ מישור החוף

6 קראו כל תיאור, וכתבו לידו את שם האזור.

- א. אזור שטוח ונמוך בין הרי הגליל להרי שומרון, ובו שדות רבים.
- ב. רמה גבוהה ממזרח לכנרת, בנויה מסלעים געשיים.
- ג. רצועה חמה ונמוכה מדרום לים המלח ועד אילת.
- ד. גבעות נמוכות בין מישור החוף להרים.

ארבעה בני דודים, ארבעה אזורים

בחג נפגשו ארבעה בני דודים, וכל אחד סיפר על המקום שבו הוא גר. אורי גר במושב בעמק: «מהחלון רואים שדות עד ההרים, והכול שטוח וירוק בחורף». סאמר גר בכפר בגליל: «הבית שלנו על מדרון, ובכל יום אני עולה ויורד בעלייה תלולה לבית הספר». מיכל גרה בעיר במישור החוף: «הים קרוב, והאוויר לח. יש סביבנו הרבה בניינים וכבישים». דניאל גר בעיירה בנגב: «אצלנו כמעט לא יורד גשם, והשמיים כמעט תמיד בהירים. בלילה רואים הרבה כוכבים». הסבתא הקשיבה וחייכה: «בלי לצאת מהבית שמעתי על ארבעה אזורים שונים של הארץ».

7 לפי הקטע: היכן גר כל אחד, ומה רמז לכך?

שם	האזור	רמז מהקטע
אורי	העמקים	
סאמר		
מיכל		
דניאל		

8 לפי הקטע, מדוע לדעתכם רואים בנגב הרבה כוכבים בלילה? כתבו סיבה אחת לפחות.

9 שרטטו מפה פשוטה של הארץ (צורה מוארכת). סמנו בה את הגליל, מישור החוף, ההר במרכז, בקעת הירדן והנגב, והוסיפו חץ צפון.

10 הסבירו מדוע כביש מירושלים לים המלח יורד בתלילות.

11 אתגר: מה יכולים להיות ההתרונות והחסרונות של מגורים באזור הררי כמו הגליל? כתבו יתרון אחד וחסרון אחד, והסבירו.

12 כתבו שלושה משפטים שמתארים את הנוף בדרך שאתם מכירים (מהבית לבית הספר או בטיול). ציינו לאיזה אזור הוא שייך.

מקום לכתיבה, לסיכום אישי ולתרגול נוסף

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

האקלים באזורי הארץ: גשם, טמפרטורה וההבדל בין צפון לדרום

פרק 3

שני סוגי אקלים

היכן?	חורף	קיץ	אקלים
צפון ומרכז	נעים וגשום	חם ויבש	ים- תיכוני
הנגב, הערבה, מדבר יהודה	מעט מאוד גשם	חם מאוד	מדברי

מה משפיע על האקלים?

1. מיקום צפון-דרום: בצפון יותר גשם.
2. מרחק מהים: העננים באים ממערב; ליד הים לח ומתון.
3. גובה: למעלה קריר וגשום יותר; בבקע חם מאוד.
4. צל גשם: ממזרח להרים כמעט אין גשם.

גשם בשנה (מעוגל, בקירוב)

מקום	גשם בשנה
צפת (גליל)	ב-700 מ"מ
ירושלים (הר)	ב-550 מ"מ
באר שבע (צפון הנגב)	ב-200 מ"מ
אילת (דרום)	פחות מ-50 מ"מ

זכרו!

כשמסבירים הבדל באקלים בין שני מקומות, בודקים שלושה דברים: כמה צפוני המקום, כמה הוא קרוב לים, ומה הגובה שלו.

דוגמה פתורה: מדוע ביריחו יורד פחות גשם מאשר בירושלים, אף שהמרחק ביניהן קטן? ---

1. העננים באים ממערב ומורידים גשם כשהם עולים על הרי יהודה.
2. יריחו נמצאת ממזרח להרים, בצל הגשם, ונמוכה מאוד.

התשובה: כי יריחו נמצאת בצל הגשם, ממזרח להרים

1 השלימו.

גשמים | מעט | גובה | שרב

- א. החורף בארץ הוא עונת ה _____ .
- ב. באקלים מדברי יורד _____ מאוד גשם.
- ג. בצפת ובירושלים קריר יותר כי הן נמצאות ב _____ רב.
- ד. ימים חמים ויבשים עם רוח מהמדבר נקראים _____ .

2 נכון או לא נכון? תקנו את הלא נכונים.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. אקלים הוא מה שקורה במזג האוויר ביום אחד.	☐	☐	
ב. בנגב יורד פחות גשם מאשר בגליל.	☐	☐	
ג. העננים מגיעים לארץ בחורף בעיקר מהמזרח.	☐	☐	
ד. באזורים נמוכים כמו בקעת הירדן חם מאוד.	☐	☐	

3 מיינו את המקומות לפי סוג האקלים.

הגליל העליון | השפלה | מכתש רמון | אילת | הכרמל | הערבה

אקלים ים־תיכוני	אקלים מדברי

4 בחרו.

- א. מה קורה לעננים כשהם עולים על ההרים?
 ○ הם מתחממים ונעלמים ○ הם מתקררים ומורידים גשם ○ הם יורדים לים
- ב. באיזה מקום יש סיכוי גדול יותר לשלג?
 ○ תל אביב ○ הרי הגליל ○ אילת
- ג. מדבר יהודה יבש כי:
 ○ הוא נמצא בצל הגשם, ממזרח להרים ○ הוא קרוב לים התיכון ○ הוא נמצא בצפון

5 בעיר דמיונית בשם «גבעון־חדשה» מדדו את הגשם בכל חודש בחורף אחד. השלימו את העמודה האחרונה (גשום / מעט גשם / יבש).

חודש	גשם (מ"מ)	תיאור
אוקטובר	10	
דצמבר	130	
ינואר	150	
מרץ	40	
יוני	0	

6 ענו לפי הטבלה של «גבעון־חדשה».

- א. החודש הגשום ביותר: _____ .
- ב. בחודש _____ לא ירד גשם בכלל.
- ג. בדצמבר ירדו _____ מ"מ יותר מאשר במרץ.

למה הכרם עבר להר?

סבא של אריאל מגדל ענבים כבר שנים רבות בכרם קטן ליד הים. בשנים האחרונות הוא שם לב שהענבים מבשילים מוקדם מדי ונעשים מתוקים מאוד, כי הקיץ ליד החוף חם ולח. השנה החליט סבא לשתול כרם חדש על גבעה גבוהה בגליל. «שם הלילות קרירים יותר, והענבים מבשילים לאט», הסביר לאריאל. «גם יורד שם יותר גשם בחורף, והאדמה שומרת מים».

אריאל שאל: «אז למה לא שתלת בנגב? יש שם הרבה מקום». סבא חייך: «בנגב יש שמש, אבל בלי השקיה רבה הגפנים לא יחזיקו מעמד».

7 לפי הקטע, מדוע העביר סבא את הכרם לגבעה בגליל? כתבו שתי סיבות מהקטע.

8 הסבירו בעזרת מה שלמדתם על אקלים את התשובה של סבא על הנגב.

9 שרטטו מפה פשוטה של הארץ וסמנו בה בחצים את שני הכיוונים שבהם כמות הגשם פוחתת. הוסיפו מקרא.

10 השוו בין האקלים בתל אביב לאקלים בירושלים: דבר אחד דומה ודבר אחד שונה, עם הסבר.

11 אתגר: הסבירו מדוע ביריחו, הקרובה לירושלים, יורד הרבה פחות גשם מאשר בירושלים. השתמשו במושג «צל גשם».

12 כתבו תחזית מזג אוויר קצרה (3 משפטים) ליום חורף בארץ: בצפון, בירושלים ובאילת.

המים באזורי ישראל: מקורות, חלוקה ומשק המים

פרק 4

מקורות המים

מקור	מה זה?	היכן?
הכנרת	אגם מים מתוקים	צפון הבקע
מי תהום	מים שנאגרו בין שכבות סלע מתחת לקרקע	מישור החוף ואזור ההר
התפלה	מי ים שהוצא מהם המלח	מתקנים לאורך החוף
מים מטוהרים	מי ביוב אחרי טיהור, להשקיה	בכל הארץ

הבעיה והפתרון

1. המים בצפון, הצרכנים במרכז ובדרום ← המוביל הארצי (1964).
2. גשם מעט ושנים שחונות ← התפלה וחיסכון.
3. מי ביוב ← טיהור והשקיה.

איך חוסכים?

1. חקלאות: השקיה בטפטוף ומים מטוהרים.
2. בבית: מקלחת קצרה, ברז סגור בצחצוח שיניים, תיקון נזילות.

זכרו!

כשמסבירים בעיה של מים, שואלים: איפה יש מים? איפה צריכים אותם? ואיך מעבירים או חוסכים?

דוגמה פתורה: מדוע הוקם המוביל הארצי? ---

1. רוב המים הטבעיים נמצאים בצפון, ליד הכנרת.
2. רוב התושבים במרכז, ושטחי חקלאות רבים בדרום היבש.

התשובה: כדי להעביר מים מהצפון הגשום למרכז ולדרום

1 השלימו.

1964 | קולחין | שחונה | המלח

- א. המוביל הארצי נחנך בשנת _____.
- ב. מי ביוב שעברו טיהור נקראים _____.
- ג. שנה שבה יורד מעט גשם נקראת שנה _____.
- ד. נהר הירדן זורם מהכנרת דרומה אל ים _____.

2 נכון או לא נכון? תקנו את הלא נכונים.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. מי התהום נמצאים מתחת לפני הקרקע.	☐	☐	
ב. הכנרת היא אגם של מים מלוחים.	☐	☐	
ג. מתקני התפלה נבנים ליד הים.	☐	☐	
ד. בהשקיה בטפטוף משתמשים ביותר מים מאשר בהשקיה רגילה.	☐	☐	

3 התאימו בין הפעולה לסיבה.

טור א

1. משקים בטפטוף

2. מטהרים מי ביוב

3. מתפילים מי ים

4. לא שואבים יותר מדי מי תהום

5. בנו את המוביל הארצי

טור ב

כדי להעביר מים מהצפון לדרום

כדי להשתמש בהם שוב להשקיה

כדי שהמים לא ימליחו

כי אין מספיק מי גשמים

כדי שפחות מים יתאדו

4 מיינו את הפעולות: חיסכון במים בבית או בחקלאות.

מדיח כלים מלא	השקיה במים מטהרים	השקיה בשעות הלילה	מקלחת קצרה
השקיה בטפטוף	סגירת ברז בזמן צחצוח		

בבית

בחקלאות

5 בחרו.

א. מאיפה מגיעים העננים שמביאים את הגשם הממלא את הכנרת?

○ מהים התיכון ○ מהמדבר ○ מים סוף

ב. מה עלול לקרות למי התהום ליד החוף אם שואבים מהם יותר מדי?

○ הם יתחממו ○ מי ים יחדרו אליהם והם ימליחו ○ הם יהפכו לקרח

6 בעיר דמיונית בשם «נחלים» בדקו כמה מים כל משפחה חסכה בחודש אחרי מבצע חיסכון. השלימו.

משפחה	לפני המבצע (קוב)	אחרי המבצע (קוב)	כמה חסכה?
כהן	20	15	
חסיין	18	12	
לוי	25		5
אבוריא		16	6

הכנרת – הבריכה הגדולה של המדינה

במשך שנים רבות הייתה הכנרת מאגר המים החשוב בישראל. בכל חורף זרמו אליה מי הירדן והנחלים, ובקיץ שאבו ממנה מים לבתים ולשדות. אנשים רבים בדקו בחדשות כל יום מה המפלס שלה, כלומר מה גובה המים בה.

בשנים שחונות, כשירד מעט גשם, המפלס ירד מאוד. כשהמפלס נמוך מדי, המים עלולים להיות מלוחים יותר ואיכותם נפגעת, ולכן קבעו גבול – «הקו האדום» – שמתחתיו מגבילים את השאיבה.

היום, כשחלק גדול ממי השתייה מגיע ממתקני ההתפלה, שואבים מהכנרת פחות מבעבר, והיא שומרת טוב יותר על מימיה.

7 השלימו לפי הקטע «הכנרת – הבריכה הגדולה של המדינה».

- גובה המים בכנרת נקרא _____.
- בשנים _____ המפלס ירד מאוד.
- הגבול שמתחתיו מגבילים את השאיבה נקרא «הקו _____».

8

9

[illegible]

10

1

12 **אתגר:** אתם חברי מועצת התלמידים. כתבו הודעה קצרה (3–4 משפטים) לתלמידי בית הספר שמשכנעת אותם לחסוך במים, עם נימוק אחד מהפרק.

🖋️ מקום לכתיבה, לסיכום אישי ולתרגול נוסף

אוכלוסייה, יישובים וענפי כלכלה באזורי הארץ

פרק 5

צפוף ודליל

רוב התושבים גרים במישור החוף, בעיקר במרכז – האוכלוסייה שם צפופה. בנגב ובערבה האוכלוסייה דלילה. במקומות שיש בהם מים, עבודה ודרכים גרים יותר אנשים.

סוגי יישובים

יישוב	מה מיוחד בו?
עיר	יישוב גדול, הרבה עבודה ושירותים
קיבוץ	יישוב שיתופי
מושב	לכל משפחה משק משלה
יישוב קהילתי	יישוב קטן שתושביו עובדים בעיקר מחוצה לו

ענפי כלכלה לפי אזורים

ענף	דוגמה לאזור
חקלאות	עמק יזרעאל, הערבה
תעשייה	מפרץ חיפה, ים המלח (אשלג ומינרלים)
תיירות	אילת, ירושלים, הכנרת
הייטק	מרכז הארץ, חיפה, באר שבע

זכרו!

כשמסבירים למה אנשים גרים באזור מסוים, בודקים: יש שם מים? עבודה? אקלים נוח? דרכים ותחבורה?

דוגמה פתורה: מדוע בערבה מגדלים ירקות בחורף, אף שהיא מדבר? ---

1. בחורף בערבה חם ונעים, כשבצפון קר.
 2. בעזרת השקיה בטפטוף ובחממות אפשר לגדל ירקות גם עם מעט מים.
- התשובה:** כי בחורף בערבה חם, והשקיה בטפטוף מאפשרת גידול עם מעט מים

1 השלימו.

צפוף | צ'רקסיים | כלכלה | שירותים

- א. אזור שגרים בו הרבה אנשים בשטח קטן הוא אזור _____.
- ב. כפר כמא וריחאניה הם כפרים _____ בגליל.
- ג. תחום עבודה נקרא ענף _____.
- ד. ענף שבו עובדים במסחר, בחינוך ובבריאות: _____.

2 נכון או לא נכון? תקנו את הלא נכונים.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. במושב לכל משפחה יש משק משלה.	☐	☐	
ב. בנגב גרים יותר אנשים מאשר במישור החוף.	☐	☐	
ג. דלית אל-כרמל היא יישוב דרוזי.	☐	☐	
ד. תיירות היא חלק מענף החקלאות.	☐	☐	

3 התאימו בין היישוב לאזור שבו הוא נמצא.

טור א

1. רהט

2. דלית אל-כרמל

3. נצרת

4. אילת

5. בית שמש

טור ב

קצה הערבה, ליד מפרץ אילת ☐השפלה ☐הכרמל ☐הנגב ☐הגליל ☐

4 מיינו את היישובים: עירוני או כפרי?

באר שבע | קיבוץ בעמק | מושב בשפלה | חיפה | כפר בגליל | נצרת

יישוב עירוני

יישוב כפרי

5 בחרו.

א. מה הופך אזור לצפוף?

○ שגרים בו הרבה אנשים בשטח קטן ○ שיש בו הרבה הרים ○ שיורד בו הרבה גשם

ב. איזה ענף חשוב במיוחד באילת?

○ תיירות ○ גידול כותנה ○ כרייה

ג. איפה מרוכזים רוב מפעלי ההייטק?

○ בערבה ○ במרכז הארץ ○ ברמת הגולן

6 ביישוב דמיוני בשם «עין טל» חילקו את העובדים לפי ענפים. השלימו (סך הכול 100 עובדים).

מספר עובדים	ענף
30	חקלאות
25	תעשייה
	שירותים
100	סך הכול

7 ענו לפי הטבלה של «עין טל».

- א.** הענף שבו עובדים הכי הרבה אנשים: _____ .
- ב.** בחקלאות עובדים _____ אנשים יותר מאשר בתעשייה.
- ג.** מתוך 100 העובדים, _____ אינם עובדים בחקלאות.

שתי ערים, שני סיפורים

תמר גרה בעיר גדולה במישור החוף. בשכונה שלה הבניינים גבוהים וצמודים זה לזה, ויש בה גנים קטנים, חנויות רבות ותחנת רכבת. «הכול קרוב», היא אומרת, «אבל קשה למצוא חניה, ותמיד יש רעש».

עומר גר בעיר קטנה בנגב. הבתים נמוכים, והרחובות רחבים ושקטים. סביב העיר יש מרחבים פתוחים של מדבר. «יש לנו הרבה מקום», הוא מספר, «אבל כדי להגיע לבית חולים גדול או לאוניברסיטה צריך לנסוע לבאר שבע».

בשנים האחרונות נפתח ליד העיר של עומר אזור תעשייה חדש, ומשפחות צעירות התחילו להגיע אליה.

8 לפי הקטע: השוו בין שתי הערים.

נושא	העיר של תמר	העיר של עומר
סוג הבנייה	בניינים גבוהים וצמודים	
יתרון		
חסרון		

9 לפי הקטע, מדוע התחילו משפחות צעירות להגיע לעיר של עומר? הסבירו.

10 ציירו סמלים למקרא של מפת יישובים: עיר, קיבוץ או מושב, אזור תעשייה, אתר תיירות. ליד כל סמל כתבו את משמעותו.

11 הסבירו מדוע מפעלים רבים נבנו ליד נמלים, כמו במפרץ חיפה.

12

13

האזור שלי: מאפיינים פיזיים, אנושיים, כלכליים וסביבתיים

פרק 6

שבעה שלבים בחקר אזור

1. מיקום וגבולות.
2. מאפיינים פיזיים ואקלים: נוף, סלע, מים, גשם.
3. היסטוריה ומורשת.
4. אוכלוסייה, יישובים ותרבות.
5. כלכלה: במה עובדים.
6. סביבה: בעיות ופתרונות.
7. מיזוג: איך המאפיינים קשורים זה לזה.

דוגמה: השפלה

מאפיין	בשפלה
מיקום	בין מישור החוף להרי יהודה
פיזי	גבעות נמוכות מסלע רך, עמקים רחבים, אקלים ים־תיכוני
היסטורי	תל לכיש, מערות בית גוברין, עמק האלה
אנושי	בית שמש, קריית גת, מושבים וקיבוצים
כלכלה	חיטה, כרמים, תעשייה, תיירות
סביבה	בנייה על שטחים פתוחים

מיזוג

סלע רך ← חצבו בו מערות. גשם ואדמה טובה ← חקלאות ← יישובים כבר אלפי שנים.

זכרו!

במיזוג משתמשים במילים «ולכן», «בגלל», «משום ש»: כך מראים איך מאפיין אחד גורם לאחר.

דוגמה פתורה: קשרו בין מאפיין פיזי למאפיין היסטורי בשפלה: ---

1. מאפיין פיזי: הגבעות בנויות מסלע רך.

2. מאפיין היסטורי: בבית גוברין יש מערות עתיקות שנחצבו בידי אדם.

התשובה: מפני שהסלע רך, היה קל לחצוב בו מערות

1 השלימו את שלבי חקר האזור.

מיקום | פיזיים | אנושיים | מיזוג

א. בשלב הראשון קובעים את ה _____ ואת הגבולות של האזור.

ב. נוף, סלע, מים ואקלים הם מאפיינים _____.

ג. מי גר באזור ובאילו יישובים – אלה מאפיינים _____.

ד. בשלב האחרון מחברים את כל המאפיינים – _____.

2 נכון או לא נכון? תקנו את הלא נכונים.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. מאפיין כלכלי עוסק בעבודה ובפרנסה של התושבים.	☐	☐	
ב. תל עתיק הוא מאפיין פיזי של אזור.	☐	☐	
ג. זיהום נחל הוא היבט סביבתי.	☐	☐	
ד. כמות הגשם היא מאפיין אנושי.	☐	☐	

3 מיינו את המאפיינים של אזור דמיוני בשם «עמק הנחלים».

אדמה כהה ופורייה	שלושה מושבים וכפר	פסולת על גדות הנחל
נחל זורם כל השנה	מחצבה שפוגעת בנוף	פסטיבל קציר שנתי

פיזי	אנושי ותרבותי	סביבתי

4 התאימו בין המאפיין בשפלה להסבר שלו (מיזוג).

טור א

1. הסלע רך

2. יורד מספיק גשם

3. השפלה קרובה למרכז הארץ

4. בונים שכונות חדשות

טור ב

מגדלים חיטה בחורף ☐היה קל לחצוב מערות ☐השטחים הפתוחים מצטמצמים ☐אנשים רבים עוברים לגור בה ☐

5 בחרו.

א. איזו מילה מתאימה למשפט מיזוג?

○ ולכן ○ אבל לא ○ פעם

ב. איזה מאפיין הוא היסטורי?

○ מערה שנחצבה לפני מאות שנים ○ כמות הגשם השנה ○ מספר התושבים היום

6 השלימו את הטבלה על האזור שבו אתם גרים (תשובה אישית בעמודה השלישית).

מאפיין	שאלה	האזור שלי
מיקום	איפה האזור ומה גבולותיו?	
פיזי	איך הנוף והאקלים?	
אנושי	אילו יישובים וקהילות יש בו?	
כלכלה	במה עובדים בו?	
סביבה	איזו בעיה סביבתית יש בו?	

עמק הנחלים – אזור דמיוני

«עמק הנחלים» הוא אזור דמיוני בצפון הארץ. במרכזו עמק שטוח, ומשני צדדיו גבעות מכוסות חורש. נחל קטן זורם בעמק כל השנה, ובחורף יורד בו הרבה גשם. לפני כמאה שנה הגיעו לעמק המתיישבים הראשונים. הם ייבשו ביצות ושתלו מטעים. היום יש בעמק שלושה מושבים וכפר אחד, ותושביהם עובדים בחקלאות, במפעל לשימורי פירות ובצימרים לתיירים. בשנים האחרונות התחילו להשליך פסולת לגדות הנחל, והדגים בו מתמעטים. תלמידי בית הספר האזורי יזמו יום ניקיון והציבו שלטים שמבקשים לשמור על הנחל.

7 לפי הקטע: מיינו את המידע לפי סוגי המאפיינים.

סוג המאפיין	המידע מהקטע
פיזי	
היסטורי	
כלכלי	
סביבתי	

8

9

012

ירושלים בירת ישראל: מיקום, נוף, אוכלוסייה ומרכז לאומי ורוחני

פרק 7

עיר בהרים

1. בהרי יהודה, גבוה מעל פני הים, על קו פרשת המים.
2. ממערב: מדרונות ירוקים ויערות; ממזרח: מדבר יהודה (צל גשם).
3. אקלים ים־תיכוני הררי: חורף קר וגשום, ולעיתים שלג.

עיר קדושה

מקום קדוש	דת
הכותל המערבי והר הבית	יהדות
בנסיית הקבר	נצרות
מסגד אל־אקצא	אסלאם

עיר בירה ועיר חיה

בירושלים: הכנסת, הממשלה, בית המשפט העליון ובית הנשיא. זו העיר הגדולה בישראל במספר התושבים, וגרות בה קהילות רבות. העיר העתיקה – ארבעה רבעים: יהודי, מוסלמי, נוצרי וארמני.

זכרו!

כשמתארים את ירושלים, בדאי לחשוב על שלושה «כובעים»: עיר בהרים (גאוגרפיה), עיר קדושה (דת והיסטוריה) ועיר בירה (שלטון ומדינה).

דוגמה פתורה: מדוע ממזרח לירושלים יש מדבר, וממערב לה יערות? ---

1. העננים באים ממערב ומורידים גשם על המדרונות המערביים של ההרים.
2. ממזרח להרים - צל גשם, כמעט בלי גשם.

התשובה: כי המזרח נמצא בצל הגשם, והמערב מקבל את גשמי העננים מהים

1 השלימו.

ירושלים | עות'מאנית | אל-אקצא | קלה

- א. העיר הגדולה בישראל במספר התושבים היא _____.
- ב. החומה סביב העיר העתיקה נבנתה בתקופה ה _____.
- ג. המקום הקדוש לאסלאם בירושלים: מסגד _____.
- ד. הרכבת ה _____ מחברת בין שכונות רבות בעיר.

2 נכון או לא נכון? תקנו את הלא נכונים.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. הכנסת נמצאת בירושלים.	☐	☐	
ב. ממערב לירושלים נמצא מדבר יהודה.	☐	☐	
ג. בירושלים יורד לעיתים שלג בחורף.	☐	☐	
ד. בירושלים גרה קהילה אחת בלבד.	☐	☐	

3 התאימו בין ה«כובע» של ירושלים לדוגמה.

טור א

1. עיר בהרים

2. עיר קדושה

3. עיר בירה

4. עיר של תרבות ומדע

טור ב

מוזיאון ישראל והאוניברסיטה העברית

הכנסת ומשרדי הממשלה

שוכנת בהרי יהודה, על קו פרשת המים

הכותל, כנסיית הקבר ומסגד אל-אקצא

4 מיינו את המשפטים: מאפיין פיזי או מאפיין אנושי של ירושלים?

חורף קר וגשום | רכבת קלה | בתים מאבן בהירה | גרות בה קהילות רבות

ממזרח לה מדבר | שוכנת בהרים

פיזי	אנושי

5 בחרו.

א. מדוע בירושלים קר יותר מאשר בתל אביב?

○ כי היא גבוהה בהרים ○ כי היא ליד הים ○ כי היא בנגב

ב. לפי התנ"ך, מי עשה את ירושלים לבירתו?

○ דוד המלך ○ יהושע ○ אברהם

ג. כמה רבעים יש בעיר העתיקה?

○ שלושה ○ ארבעה ○ חמישה

6 כיתה ו' מתכננת יום סיור בירושלים. השלימו את המטרה של כל תחנה.

תחנה	מה נלמד שם?
הכנסת	
יד ושם	
מצפה מעל מדבר יהודה	
העיר העתיקה	

עיר של אבן

מי שמגיע לירושלים שם לב מיד שכמעט כל הבתים בה דומים בצבעם. הסיבה היא חוק עירוני ישן, שלפיו בונים את חזיתות הבתים באבן בהירה, שנקראת «אבן ירושלמית». כך נשמר המראה המיוחד של העיר, והשכונות החדשות מתאימות לעיר העתיקה. בשעות אחר הצהריים, כשהשמש נמוכה, האבן מקבלת גוון זהוב. משום כך יש מי שקוראים לעיר «ירושלים של זהב».

אבל לאבן יש גם מחיר: בנייה באבן יקרה יותר מבנייה רגילה. יש מי שחושבים שכדאי לוותר על החוק כדי להוזיל דירות, ויש מי שאומרים שהמראה של העיר חשוב יותר.

7 השלימו לפי הקטע «עיר של אבן».

- את חזיתות הבתים בונים באבן _____.
- כשהשמש נמוכה, האבן מקבלת גוון _____.
- בנייה באבן _____ יותר מבנייה רגילה.

8 לפי הקטע, מה היתרון ומה החיסרון של החוק לבנות באבן?

חזרה – מה למדנו?

1 השלימו.

- א. ישראל גובלת במזרח ב _____ .
- ב. האזור המדברי בדרום הארץ: _____ .
- ג. העננים מגיעים לארץ מהים ה _____ .
- ד. מי ים שהוצא מהם המלח – מי _____ .

2 התאימו בין המושג להסבר.

טור א

1. תבחין

2. צל גשם

3. המוביל הארצי

4. אוכלוסייה צפופה

5. קו פרשת המים

טור ב

אזור ממזרח להרים שכמעט אין בו גשם ☐המאפיין שלפיו מחלקים לאזורים ☐הקו שמפריד בין מים שזורמים לכיוונים שונים ☐הרבה אנשים בשטח קטן ☐מערכת שהעבירה מים מהכנרת דרומה ☐

3 נכון או לא נכון? תקנו את הלא נכונים.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. ים המלח הוא המקום הנמוך ביותר על פני היבשה.	☐	☐	
ב. כמות הגשם גדלה מצפון לדרום.	☐	☐	
ג. רוב תושבי ישראל גרים בנגב.	☐	☐	
ד. ירושלים קדושה ליהדות, לנצרות ולאסלאם.	☐	☐	

4 מיינו את המקומות לפי האזור.

מכתש רמון | חברון | באר שבע | צפת | הר מירון | ירושלים

הגליל	הנגב	הרי יהודה

5 בחרו שני אזורים בארץ, והשוו ביניהם לפי שני תבחינים (למשל נוף, אקלים, אוכלוסייה או כלכלה).

כל הכבוד!

סיימתי את חוברת העבודה בגאוגרפיה לכיתה ו'.

חתימת המורה

שם התלמיד/ה